

alkol tutsaklığının yadsınması saklıdır. Sonuç hepsinde ortakır: “Ben alkol bağımlısı değilim.”

Alkolikler genellikle sarhoş olmazlar. Pek azı dışında mütecaviz değildirler. Evlerinin kapısını bulur, anahtarı çevirir, yatağa yönelerek yavaşça sızarlar. Evde içenlerde de durum aynıdır. Aile yaşamları bozulur, eşleri için onlarla yaşamak azaptır. Çocukların nefretini kazanırlar. Özdeşim sağlayacak kişilik olmaktan uzaklaşırlar. Bazen ayılır, pişman olur ve tedavi olmak isterlerse de onlara pek az kişi inanır. Bu hal onları yeniden “eski dost” a yöneltir.

Alkoliklerde, sosyal kıyaslama becerisi bozulur. Alkolik, dış dünyaya baktığı zaman ne görmektedir? Sebep sonuç ilişkisinin farkında olamamak, olayları kavrama güçlüğü, dünyayı sadece alkol şişesinin ardından görmelerine neden olur. İçinde yaşadıkları sosyal sınıfa bakılmaksızın, çevreleri kendileri gibi olan kişilerle kuşatılmıştır.

Alkoliklerin kendilerini değerlendirmeleri de bozulmuştur. Benlik algısı zayıflamış, kendilik saygısı kaybolmuştur.

Biz tedavi edicilere gelince, çoğumuz, onlara karşı önyargılı davranırız. Bu tutumda sosyokültürel koşullanmalarımızın etkisi yadsınmaz. Sonuçta bir alkoliğin yaşantısı, görüşlerimize uyabilir veya uymayabilir. Biz onu daima dirençli ve bilinçsiz buluruz. Fakat kendi yaşantımıza bakarak bir alkoliği ne denli doğru bir şekilde değerlendirebiliriz... Kanımca bütün mesele de budur.

Çerkez Prensesinin Kahvesi

Cüneyt Evren

Doktor

Kendisini böyle anıları hatırlamaya zorlamak, zamanın ne kadar çabuk geçtiğini fark ettiriyor insana. Tam 15 yıl geçmiş, Eylül 1991 tarihinde Bakırköy’de göreve başlayalı...

Dikkatinizi çekerim; hastanenin adını açık yazmaya gerek yok, çünkü bu semt hastanesiyle meşhur. Çocukken birbirimizi kızdırmak için “Kırmızı minibüs gelecek seni Bakırköy’e götürecekler” derdik. Gerçekten böyle bir hizmet var mıydı bilmiyorum ama arada acili arayıp “Bir hastamız var gelip alır mısınız?” diye sorduklarında aklıma gelir, ama ben cevap olarak “Böyle bir hizmetimiz ne yazık ki yok” derim.

Bakırköy’de çalışmaya başlamadan ne kadar önce tam hatırlamıyorum, hastaneyi tanımak için bir kez uğradım Bakırköy’e. Hatırimda tek kalan şey, garip kıyafetli bir adamın karıştırdığı çöp tenekesinde bulduğu şeyleri yemesi idi. Ben ise o zamanlar hastanenin içinden geçen ve üzerinde “Akıl Hastanesi” yazan belediye otobüsünü bekliyordum. Adamın kıyafeti zihnimde bir şeyler canlandırdı. İlkokula gittiğim dönemlerde babamın bir çocukluk arkadaşının babasını ziyaret için gitmiştik Bakırköy’e. Şimdi iç bahçe duvarları olduğunu anladığım duvarların önündeki banklara oturmuştuk. Ziyaretine gittiğimiz, az konuşan dev cüsseli adam kendisine verilen her şeyi sanki kıtlıktan çıkmış gibi bir çırpıda yiyiveriyordu. Kıyafet ve yemek ortak özellikler diye düşündüm.

Bakırköy’de geçirdiğim 15 yıl içinde birçok kez anılarımı yazmak istedim ve onları belleğime kaydettiğimi sandım. Sandım diyorum;

çünkü bugün sadece pek az şeyi hatırlayabildiğimi fark ettim. Hafızaya güvenmemeyi 40 yaşında öğrenmek çok üzücü. Geçen günlerde Orhan Pamuk'un Nobel Ödülü alması beni ne kadar motive etse de, hafızamın derinliklerinde kaybolanları su yüzüne çıkarmaya yetmedi; her şeyi yazmam mümkün değil. Yine de olabildiğince kronolojik sıraya göre hatırladıklarımı yazmaya çalışacağım.

Ben Bakırköy'e tayin kağıtlarım elimde (torpilliyim yani) geldim. Bakırköy, Çapa 1990 mezunlarından çok uzman vermiştir. Bu Özcan Köknel Hoca'nın başarısından mı, yoksa dönemin sorunlu olmasından mıydı bilemiyorum. Üniversitede yakın arkadaşlarımdan biri Bakırköy'de asistanlığa benden önce başlamıştı ve bana da aynı servisin uygun olacağını söylemişti. Elimde kağıtlar, servise gittim. Beni Selçuk Ağabey (Selçuk Kırlı) karşıladı. Sanırım görüşmemizden memnun kaldığından olsa gerek, yüzü gülerek şefin yanına gitti. Şef de beni kabul ederse Başhekimliği arayıp o servise gitmemi isteyecekti. Ama yüzü düşmüş geri döndü. Yine görüştük ve yine yüzü memnun bir ifadeyle gitti; ardından yine üzgün geri döndü. Bu kaç kez tekrarlandı hatırlamıyorum. Sonunda şef beni yanına çağırды ve hatırladığım kadarıyla, ne kadar ciddi çalışmam gerektiği ve mesai saatlerine ne kadar dikkat etmem gerektiği konusunda ciddi bir ifadeyle, uzun bir konuşma yaptı.

Şimdi bir kez daha görüyorum ki ben sebatkar bir adamım. Şefimle en uzun süre çalışan kişi unvanı bende. Yani o gün o serviste çalışan ve sonra çalışmaya başlayacak birçok kişiden daha uzun süredir beraberiz. O hala servise yeni başlayan asistanlarla benzer konuşmaları yapıyor ve beni on beş yıl öncesine götürüyor. Daha sonra öğrendiğime göre yine Çapa'dan bir sınıf arkadaşım da benim gibi ortak arkadaşımız vasıtası ile o servise gelmek için şefimle önceden konuşmuş. Bu konuşmada "Ben aslında psikiyatridi istemiyordum" gibi bir laf etmiş. Şefim de ortak özelliklerimiz nedeni ile bizi karıştırmış. Bunları bilmeyen Selçuk Ağabey de şefin neden itiraz ettiğine bir anlam veremedi şef ile benim aramda gidip geliyordu.

Ama sonuçta o sınıf arkadaşlarımla o serviste birlikte çalıştık. Hem şefimin beni karıştırdığı arkadaşım ve hem de bize o servisi öneren arkadaşım asistanlıklarını Amerika'da tamamladılar. Ben mi? Son yıllara kadar hala şefim arada sırada tıpta uzmanlık sınavı (TUS) istek sıralamasında ilk sıraları psikiyatri bölümleri ile doldurmuş bulunan bana "Cüneyt başta pek istemedin ama galiba sonradan psikiyatridi sevdin değil mi?" diye sorardı.

Asistanlığa ilk başladığım zamanlarda nasıl oldu anlam veremiyordum ama servise bilinci kapalı bir hasta yattı. Üstü başı pislik içindeydi. Hastabakıcılar adamı temizlerlerken bir tanesi eldivenli eliyle hastanın donunu bana doğru uzatarak "Hocam bu altına da doldurmuş. Saklayacak mıyız?" diye sordu. Donda bir ağırlık hissettiği anlaşılıyordu. Ben de "Atalım, donum diye tutturursa yenisini alırız" dedim. Bir hafta kadar sonra hasta kendine geldiğinde ilk sorduğu donu oldu. Meğerse adam köyden sürüsünü getirmiş ve pazarda satmış. Senetleri ve deste deste paraları ise donunda gizli bir cepte saklamış. Adam köyüne dönmeden hırsızlara yakalanmış. Parasını bulamayan hırsızlar adamı kendinden geçene kadar dövmüşler. Hikayenin gerisini tahmin edersiniz. Biz hastabakıcıyla anlaşmış gibi çaresizlikle "Seni getirdiklerinde donun yoktu" diyebildik. En azından akıl sağlığı yerindeydi ve köyüne dönebildi.

İkinci hikaye bir uzmanla şizofren bir hastanın arasında geçen diyalog. Uzman, lateralizasyon ile ilgili bir çalışma için soru soruyor. Hangi elini kullanıyor anlamak için "İğneden iplik geçir" diyor. Uzun bir sessizlik oluyor. Uzman "Hadisene" diyor. Hasta "İğne iplik yok ki nasıl geçiricem?" diyor. Uzman da "İğne iplik yoksa hayal de mi edemiyorsun?" diyor. Bir uzun sessizlik daha oluyor, uzman sinirleniyor "Hadisene, hayal etsene". Hasta da sinirleniyor "Ettim ya!". O gün hastaları hafife almamam gerektiğini daha iyi anladım.

Bir gün hafta sonu, servis nöbeti tutarken öğlene doğru bir telefon geldi. Telefondaki ses servislerden birindeki nöbetçi hemşiresindi. "Hasta yemeğe kalkmıyor," dedi. Ben de dayanamayarak "Na-

sıl yani, yemeğini yatağında mı istiyor?” diye sordum. Cevap olarak hemşire “Sabah kahvaltıya da kalkmadı zaten” dedi. Hemen servise koştum, hasta verilen ilaçlar nedeniyle zehirlenmişti ve komadaydı. Bu da bana işlerimi telefonla görmemem gerektiğini öğretti.

Asistanlığımın yedinci ayında poliklinikte çalışmaya başladım. Birlikte çalıştığım uzman feleğin çemberinden geçmiş biriydi. Şef muavinliği sınavına girecekti ve poliklinikte hastalara bakmak bana kalmıştı. O “kulis” adını verdiği bazı girişimlerde bulunuyordu. Sınavla girecek diğer kişiler için “Zaten onunki garantiymiş, bu iş bitmiş, laf olsun diye sınav yapacaklarmış” gibi söylemleri vardı. Sonra açıkladığına göre; bu dedikodular jürinin kulağına gidecekmiş onlar da aksini ispatlamaya çalışacaklarmış. Yüz yıl psikiyatri eğitimi alsanız bu tür bilgiyi öğretmez kimse size. Onun bu taktiği sonuçta bir işe yaramadı. Ama yıllar sonra şef muavinliği sınavına başvurduğumda hakkımda konuşulanlar kulağıma gelince bunun bir Bakırköy sınav rutini olduğunu anladım.

Daha sonra poliklinikte uzman değişikliği oldu. Yeni gelen uzman benim mesleğe başladığımdaki ilk uzmanımdı. Sevgili uzmanım ile keyifli keyifli çalışıyorduk, ta ki benim olmadığım bir anda servise penis amputasyonu olan bir hastayı yatırana dek. Sevgili uzmanım serviste çalışan meslektaşlarımızla sorun yaşadı. Adam her gün pansuman için ürolojiye gidiyor, onlar da “Getirmeyin gerek yok” diyorlar. Ben şahit olmadım ama hadise anlatılırken şöyle bir konuşma olmuş: “Penisini bıçakla kesen hasta penisi tuvalete atmış ve sifonu çekmiş” denildiğinde serviste çalışan bir arkadaşımız panik halinde “Tutamamışlar mı?” diyerek atılmış. Süreç içinde sevgili uzmanım servisten ayrılmak zorunda kaldı. Babamızın dışındaki birinin penisi hayatımızı nasıl etkiler, iyi bir örnek.

Rahmetli Oğuz Arkonaç ile Şahap Ağabey konuşa konuşa H blokların yokuşundan aşağıya doğru iniyor. Oğuz Bey belli ki bir şeye sinirlenmiş. Ben de artık kaçamayacağımın farkında, mecburen yanlarından geçmek zorundayım. Tam yanlarından geçerken

hışımla bana dönüp neredeyse kızarcasına “Öyle değil mi?” diye sordu. Ben şaşkınlık ve çaresizlik içinde bakakalmışken Şahap Ağabey imdadıma yetişip “Çocuk konuyu bilmiyor efendim” dedi. Bunun üzerine Oğuz Bey tekrar bana dönüp “Review nedir, işe yarar mı?” dedi. Ben de “Gözden geçirme çalışması, konuyu bilen biri yaptığında mutlaka işe yarayacaktır” dedim. Bu sefer şaşkın ifade gösterme sırası Oğuz Beyde idi ve “Biliyormuş demek!” dedi. Ardından yollarına devam ettiler. Hala konunun tam olarak ne olduğunu bilemiyorum.

Yine asistanlığımın ilk yılı, servise baston kullanan yaşlı bir amca yatırdılar. Servise yatmadan önce ‘5+1+1’ yapıldığı söylenmiş idi. Yani 5 ampul norodol, 1 ampul largactil ve 1 ampul akineton. Kokteyl adını verdiğimiz bu tedaviye, gerçekten tehlikeli olan durumlarda kullanılan, en yüksek doz diyebiliriz. Bu sakallı ve sevimli ihtiyar amcaya niye bu kadar yüksek doz verdiklerini düşünmek yerine, birazdan uykuya dalacak olan bu adamcağızdan dosyayı doldurabilmem için olabildiğince fazla bilgi almak zorundaydım. Amcayı odaya aldım ve sormaya başladım. O kapıya yakın, ben ise kapıya uzak onun karşısındayım. İlk başlarda sakın sakın cevap veren amca birden “Eeeee, sıktın ama soru soru” dedi ve sağ bacağını diz bölgesinden sökerek üstüme fırlattı. Meğerse bacağı takmamış. Ben eğilerek kendimi kurtardığım bu hamleden sonra, bastonunu bana doğru sallayarak “Çabuk git bana çay getir boğazım kurudu cevap vermekten,” dedi. Ben de “Olur amca hemen getiriyorum. Kaç şekerli içiyorsun?” dedim ve yavaş yavaş kapıdan çıktım. Tabi çay getirmedim ve ek tedavi yapsınlar diye personeli yolladım. Daha sonra amcayla aramız çok iyi oldu.

Nöroloji rotasyonum anılarla, ama keyifli hatırladığım kadar, sıkıntı verici anılarla da dolu. Genellikle felç durumlarını, sıradan oldukları için psikiyatri rotasyonelerine verirlerdi. Bu durumda olan beyaz tenli, beyaz saçlı, yaşlı mı yaşlı bir teyze de bu şekilde benim hastam oldu. Süreç içinde yapılabilecek bir şey olmaması nedeniy-

le birkaç taburculuk girişimi araya giren torpillerle engellendi. Serviste takip etmeye başladığım ve Çerkez prensesi olduğu söylenen yaşlı teyze, ben yoğun bakımda çalışmaya başlayınca durumu kötüleşip yoğun bakıma geldi. Yoğun bakımda sürem dolup da servise çıktığımda onun da durumu stabilize oldu ve servise geldi. Kısacası rotasyon boyunca beni takip etti. Son durumda Çerkez prensesinin vücudunun bir yarısı neredeyse hiç hareket edemiyor, bir yarısı ise minimal hareket edebiliyordu. Nazogastrik sondayı benden başka kimsenin takmasına izin vermiyordu. Bir ziyaret sırasında minimal hareket eden sağ eliyle beni göstermeye çalışıp bir şeyler mırıldandı. Anladık ki “Benim doktorum” diyormuş. “Bu kadın benim elimde ölecek galiba” dedim. Rotasyonumun sonlarına doğru bir gün bir nörolog arkadaşım benden onun yerine o gün nöbet tutmamı istedi. O gece Çerkez prensesinin göğüs kafesine ellerimle bastırırken “İstediyi oluyor galiba” diye düşündüm. Onu kaybettiğimiz nöbetin ertesi günü, daha önce taburcu edilmesin diye araya torpiller koyan kızı bana kahve seviyorum diye kocaman kutu kahve almış. Kahveden içerken hep “Bu neyin rüşveti?” diye düşünmekten kendimi alamadım.

AMATEM’de rotasyon sırasında poliklinikte tek başıma çalışıyorum. Günün sonlarına doğru madde etkisinde bir hasta geldi. Ben de kurallara uygun bir şekilde ona yatış randevusu verdim. Ben randevu ile ilgili yazıları yazarken adam yanıma geldi ve sustalısını neredeyse burnumun dibinde açtı. “Ne yani doktor bey, siz beni yatırmıyor musunuz şimdi?” dedi. Ben de günün yorgunluğu ile mi yoksa delikanlılıktan mı bilinmez “Sok o bıçağı cebine, yoksa randevunu da silerim hiç yatamazsın buraya” dedim. Adam da dediğimi yaptı. AMATEM’de uzmanlığım sırasında da benzer birkaç olayla karşılaştım. Büyük söylemeyeyim ama bundan sonra delikanlılık yok.

Adli rotasyonum sırasında, çocuklarını öldürmüş iki hastam oldu. Bayan olan ve şizofreni tanısı ile izlenen hastanın demir parmaklıkların ardından “Ne olur bana daha fazla şok yapın öbür kı-

zıma bir şey yapmayayım” diye yalvarması hala kulağımda. Erkek olan da psikotik özellikli depresyon tanısıyla izleniyordu ve en küçük çocuğunu öldürmüş, diğerlerini de öldürmeyi ve ardından da kendini öldürmeyi planlarken yakalanmıştı. Biz depresyonu tedavi etmeye çalışırken bir sabah kantin ihtiyaç listesinden birçok şey ısmarladığını ve bunların tarak ve jöle gibi şeyler olduğunu gördüm. Hastayı görmek istedim. Tamamen öbür uca geçmiş, manik ataktaydı. Sonraki günlerde biz EKT yapmaya çalışırken yatakların üzerinde zıplayıp duran hastayı sadece bir kez ve birkaç saatliğine normale yakın durumda değerlendirdim. Bu görüşmemizde gözlerinden yaşlar boşalırken “En sevdiğim çocuğumdum. Onunla ilgili olumsuz bir şeyler düşünmeye çalışıyorum ama olumsuz hiçbir şey yok. Ben bunu nasıl yapabildim,” diyordu. Benim “Senin hiçbir suçun yok. Bu durum hastalığının sonucunda oldu. Hukuk karşısında bile suçsuz olarak değerlendiriliyorsun,” dememin onun için hiçbir anlamı olmadığını farkındaydım. Bazen aklıma geldiğinde ne yaptığımı merak ederim. Hukuk karşısında suçsuz da olsa, birkaç saatliğine bile normale yaklaşması mümkün mü?

Uzman olarak AMATEM’de çalışmaya 10 yıl kadar önce başladım. Tabi alkolle ilgili de birçok yaşam öyküsü dinledim. Çoğu öykü insanın aklından çıkıp gidiyor. Ama birkaç tanesini unuttum. Hastalarımızdan birinin alkol kullanım öyküsünü değerlendirirken kaç yaşında alkole başladığını sordum. O da “Altı,” diye cevap verdi. Tamam, hastalarımız arasında alkol kullanımına çok erken başlayanlar var ama bu iddialı bir yaş idi. Açıklamasını istediğimde şöyle anlattı: “Babam yeni araba almıştı ve çalınmasından korkuyordu. O zamanlar alarm da yok. Hırsız gelirse uyarayım diye gece beni arabanın içine kilitlerdi. Gece soğuk olduğundan da üşüyüp donmayayım diye içmem için yanıma alkol verirdi. O zamandan beri içiyorum.”

Diğer hikaye eroin bağımlısı genç bir kızın hikayesi. Ben terapi servisine hastaların uygunluğunu değerlendirmeye madde katına

çıkıtımda tanıdım onu. Henüz terapiye uygun olmadığını söylediğinde tedaviye katılmak için ısrar etti. Tedaviyi tamamladı ve ardından bir 28 günlük program daha bitirdi. Taburculuk sonrasında arada kendi isteğine göre kontrole geliyor, bizlerle görüşüyor ve sonra gidiyordu. Hayatında ilk kez çalışmaya ve kendine çeki düzen vermeye başlamış idi. Bir sene kadar sonra yine kriz yaşadığı bir dönem görüşmeye geldi. Kapıdan çıkarken söylediği şeylerin özeti ya da satır aralarında yazılı olan şeyler sanırım şöyleydi: “Söylediklerinizde haklı olabilirsiniz ama ben daha fazla mücadele edemeyeceğim”. Onu daha sonra Taksim’de madde ya da alkol etkisinde iken uzaktan gördüm. Aradan ne kadar zaman geçti bilmiyorum ama hamile olduğunu, üstelik bunun ileri dönem bir hamilelik olduğunu, kürtaj olmak istediğini, bunun için kurul raporu almaya çalıştığını öğrendim. Bir kez de onu polikliniğin önünde beklerken gördüm. Yine uzaktan. Bu sefer o da beni gördü ama ikimiz de birbirimizle konuşmak istemedik. Kurul raporu verilmemiş. O da tabancayla kafasına bir kurşun sıkmış. İstemediği bir şeyi ona yaptırmak mümkün değildi. Bir de kendi ne istediğini bilebilseydi... Onun için bir şey değişir miydi bilmiyorum, ama keşke polikliniğin önünde onu gördüğümde konuşma cesaretim olsaydı. Çünkü benim için bir şeyler değişebilirdi...

Uzman olabilmesi için şefimizi ikna ettiğimiz bir asistanımızın tez danışmanlığını ben yaptım. Tezin 250 sayfadan 100 sayfaya indirilmesi için asistanımızı ikna etmek bayağı zor olmuştu. Tezde uygulanan ölçeklerden birini kullanma fikri de ondan geldi. Ölçeği kendi buldu ve hesaplamalarını yapıp istatistik işlemlere hazır hale o getirdi. İstatistikler yapıldıktan, tez bittikten ve onay alındıktan sonra bu ölçeğin alt ölçeklerinin nasıl hesaplandığını sorduğumda (yaklaşık 100 sorudan ve 6–7 alt ölçekten oluşan bir ölçek), bunun zaten belli olduğunu hangi soruların hangi alt ölçeğe girdiğini kendisinin kolaylıkla anladığını söyledi. Belki de şefimiz haklıydı; çünkü psikiyatride bu durum muhakeme bozukluğu olarak değerlendirilir.

Bakırköy şeflerinden biri rotasyonların sonunda iki zarf verir ve bu kapalı zarfların birini asıl şefine birini de sicile vermeni isterdi. Ben kendi şefim okurken gördüm “pekiyi” almışım. Her neyse kendi reklamımı yapmayayım, bizim dört asistanımız birden almış zarflarını ve bu bahsettiğim asistan arkadaş da en düşük notlardan (sanırım orta) birini almış. Önce çok ağladı (belki de şefim haklıydı), sonra da kuaföre gitmiş (Bu da klasik kadın davranışı).

Bana Bakırköy’ün dışında da bir hayat olduğunu gösteren ve farklı bakış açılarını görmemi sağlayan askerlik görevimi yaptıktan sonra Bakırköy’e döndüm. Tuttuğum ilk servis nöbetinde yemekhanede benim sorumlu olduğum servislerden birinin asistanını anons ettiler. Erkek mi bayan mı diye düşünmeden ad çok hoşuma gitti: “Bilge”. Yemekhaneden çıktığımda uzun zamandır görmediğim, daha önce birlikte çalıştığım hemşirelerle karşılaştım. Onlar da beni yine oradan geçmekte olan ve o sırada birlikte çalıştıkları nöbetçi asistanla tanıştırdılar. Doktor Bilge Hanım. Ben de “Demin sizi anons ettiler” dedim. Daha sonra hastanemizin klasiklerinden biri gerçekleşti ve birkaç hafta sonra, o dönem üç uzman nöbet tutması gerekirken diğer ikisi gelmediği için ben 182 nöbetinden acil ve tüm hastane nöbetine terfi ettim. O gün acilde beraber nöbet tuttuğumuz nöbetçi asistan Doktor Bilge Hanımla o gün bugündür birlikteyiz. Anlayacağınız hayat arkadaşımı da Bakırköy’den seçtim.

Zordur Bakırköy’den ayrılmak, kopmak... Dikkatinizi çekiyorum; Bakırköy diyorum, çünkü gerisine gerek yok, anlaşılıyor. Bunca yıl sonra ayrılmak Betül için de zor olsa gerek. Bu kitap için sevgili Betül’ün motivasyonu değerlendirilirse belki psikiyatride “geçiş nesnesi” kavramıyla açıklanabilir. Her neyse buradan sesleniyorum Betül’e “Mazhar Osman Uzman’a kalmamış Bakırköy, bize mi kalacak?”